

5. Сільське господарство України за 2019 рік : Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2020. С. 90, 97.

6. Впровадження систем управління безпекою харчових продуктів на українських підприємствах харчової промисловості: Аналіз витрат і вигід. Проект IFC «Безпека харчових продуктів в Україні». URL: http://www.ecolabel.org.ua/images/page/vprovadjennya_systemy_nassr.pdf (дата звернення: 27.09.2018).

Науковий керівник: д.е.н., професор Кирилюк Є.М.

Червоненко А. О.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ФУНКЦІЇ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ТА ЇХ РОЛЬ В СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

В будь-якому суспільстві, незважаючи на рівень розвитку держави, між бідним та багатим населенням є ще один прошарок, який називають середнім класом. Термін «середній клас» виник достатньо давно і представляє собою сукупність суспільних груп, що займають проміжну ланку між крайніми суспільними класами [1].

Для розвитку суспільства необхідна соціально економічна опора, якою виступає середній клас, тобто клас тих громадян, які є економічно незалежними та прагнуть до підвищення свого потенціалу, здатного функціонувати в режимі самоорганізації та саморозвитку. Український дослідник А. Дуда вважає, що з економічного боку сильний середній клас – «це стабільна та прогнозована база оподаткування, стабільний споживач із високою купівельною спроможністю», із соціального – «це розвантаження держави в частині виконання соціальних функцій, адже він зазвичай здатний самостійно оплачувати надані йому медичні, освітні та інші послуги, не потребує соціальних субсидій, пільг тощо» [2,30].

У розвинених країнах з ринковою економікою, наприклад у США, Японії та Західній Європі, середній клас становить приблизно 70% населення. Для підрахунків використовують такі критерії, як наявність добре оплачуваної роботи, можливість навчати дітей у вищих навчальних закладах, наявність власного майна, а також важливим є суб'єктивне віднесення особи до середнього класу. Отже важливу роль відіграє соціальна самоідентифікація, тобто соціальне віднесення себе до тих хто веде гідний спосіб життя навіть при достатньо скромних доходах.

Приклад розвинених країн дає змогу зробити висновок, що з одного боку розвиток середнього класу можливий лише за умов успішного соціально-економічного розвитку країни, з іншого, що саме розвиток середнього класу стимулює підвищення соціально-економічного розвитку [3].

На даний момент західні джерела схилиються до того, що середній клас зацікавлений не просто в розвитку, а в стабільному розвитку та являє собою основу для формування та підтримки стабільності суспільства. У країнах з розвинутою ринковою економікою, саме середній клас являє собою найчисельнішу соціальну групу, яка виконує низку важливих функцій (мал.1).

Рис. 1. Функції середнього класу

Основною функцією середнього класу є стабілізуюча. Велика кількість дослідників вбачають саме у підтримці стабільності у суспільстві головну роль середнього класу.

Середній клас є чи не основним джерелом формування громадянського суспільства, тому що його представники зазвичай мають вищу освіту та певний матеріальний та інтелектуальний капітал. Відповідно середній клас зацікавлений в збереженні ладу в якому він існує та у політичній стабільності країни. Саме представники середнього класу вважають демократію ефективним компромісом між економічно панівними верствами населення та рештою населення [4].

Слабкість середнього класу призводить до виникнення перешкод для демократичного розвитку, а як результат до виникнення диктатури, яка прагне реалізувати інтереси вищих верств, або навпаки прагне до одностороннього і в той же час уявного задоволення інтересів найбідніших верств.

Особливою рисою представників середнього класу є бажання саморозвитку, з якого виходить бажання до створення чогось нового, а саме інновації. Інноваційна функція середнього класу сприяє формуванню та розвитку інноваційного потенціалу країни. Дана функція полягає в тому, що середній клас виступає провідником інноваційних форм соціально-економічної діяльності, розповсюджує нові соціально-економічні практики в інші верстви населення. Тобто середній клас виступає, так званою, рушійною силою модернізації та створює умови для безперервного інноваційного розвитку за допомогою безперервного накопичення знань, розвитку кваліфікації та підвищення якості людського капіталу [5].

Досить важливою функцією середнього класу є ідеологічна. Найактивніша, інтелектуально розвинена частина суспільства є носієм духовних та соціальних цінностей, напрямів розвитку суспільства. Дана функція здійснюється через об'єднання представників середнього класу, які усвідомлюють перспективи розвитку суспільства та поширюють норми поведінки в соціальний простір. Ідеологічна функція властива освіченій та інтелектуально розвиненій частині суспільства, а оскільки саме середній клас є носіями громадських інтересів, культури та цінностей, він виступає як культурний інтегратор суспільства, передаючи зразки своєї культури до вищих та нижчих прошарків суспільства.

Інвестиційна функція є однією з основних функцій середнього класу. Представники середнього класу, завдяки досить високому рівню доходів та економічній активності є головними платниками податків та відіграють роль внутрішні економічних інвесторів. Шляхом сплати податків середній клас формує державний та місцеві бюджети, фінансує освіту та науку, охорону здоров'я та культуру. Будучи основним споживачем виробленої продукції, середній клас забезпечує функціонування господарського обороту [6].

Отже виходячи з досвіду розвитку середнього класу в країнах Європи та США можемо зробити висновок, що чисельний середній клас є гарантом соціальної та політичної стабільності. Середній клас виконує такі функції, без яких неможливо досягти стійкого розвитку суспільства і країни в цілому. В ринковій економіці середній клас вважають фундаментом громадянського суспільства та рушійною силою інноваційного розвитку.

Таким чином, розвиток економіки будь якої держави потребує створення чисельного середнього класу, який здатний креативно мислити та приймати участь в удосконаленні економіки. З іншого боку середній клас повинен не тільки мати певну частину власності, а і бути носієм основних цінностей громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Миценко І.М., Кролевець О.А. Формування середнього класу в контексті національних інтересів / І.М. Миценко, О.А. Кролевець // Економіка промисловості. – 2009. – № 4. – С. 211–215.
2. Дуда А. Потреба самовираження: Український середній клас чекає на силу, якій міг би довіряти / А. Дуда // Український тиждень. – 2011. – № 20. – С. 30–31
3. Кузнецова Е.С. Средний класс: западные концепции / Е.С. Кузнецова // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 2. – С. 19–28
4. Кіянка І. Ідея середнього класу як гаранта стабільного розвитку / І. Кіянка // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1. – С. 37–43.

5. Задоренко О.В. Экономические функции среднего класса в трансформационной экономике / О.В. Задоренко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2865/1/Zadorenko.pdf>

6. Міхель Д.О. Дискурс щодо формування середнього класу як гарантія «європеїзації» України / Д.О. Міхель// Наукові праці. – 2012. – С. 57–62

Науковий керівник: к. е. н. Денисенко В. О.

Черкащенко А. В.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СВІТОВОГО ЕКСПОРТУ ПОСЛУГ МЕТОДОМ ВАРДА

В умовах активного переформатування світу з індустріального суспільства в постіндустріальне більш важливого значення набуває сфера послуг. Особливо на це впливають процеси глобалізації, тобто збільшується відкритість національних економік, які об'єднуються в єдиний гео економічний простір та інтеграції – об'єднання держав для спільної зовнішньоекономічної діяльності.

Розвиток ринку послуг дає змогу активізувати зростання як світової економіки загалом, так і окремих держав. На сьогоднішній день світовий ринок послуг займає більше двох третіх світової економіки. Згідно статистичних даних Світової організації торгівлі експорт послуг зріс з 3,63 трлн дол. США у 2009 році до 6,14 трлн дол. США у 2019 році, а середньорічне зростання становило 5,52% на рік. Особливу роль у зростанні відіграють країни, що розвиваються. Адже завдяки міжнародній торгівлі послугами вони мають змогу згладжувати внутрішній дефіцит поставок та диверсифікувати свій експорт. Саме тому дослідження світового ринку послуг є надзвичайно актуальним питанням [1].

В даній роботі пропонується дослідження цього ринку з позиції регіонального аспекту. Адже, саме наявність спільного кордону або близького розташування є суттєвою перевагою і стимулює країни до об'єднання задля спрощення правил та умов взаємодії один з одним. Тому використовуючи загальні обсяги експортних операцій країн в сфері послуг, визначимо які країни за своєю результативністю залишилися в межах регіону, а які – ні.

Для дослідження пропонуємо застосувати метод кластерного аналізу. Найбільш популярним методом кластерного аналізу є метод Варда. Суттю цього методу є знаходження або утворення рівнорозмірних кластерів, що мають гіперсферичну форму [2].

Розрахунки здійснювались у середовищі Matlab. Для дослідження було обрано показники обсягів експорту послуг сімдесяти п'яти країн світу з п'яти регіонів – Європи, Північної Америки, Південної Америки, Азії, Африки та Австралії і Океанії. Для аналізу було використано часові ряди з даними з 2015 по 2019 роки. Результати розрахунків візуалізовані у вигляді мінімального остівного та ієрархічного дерева (рис. 1-2).

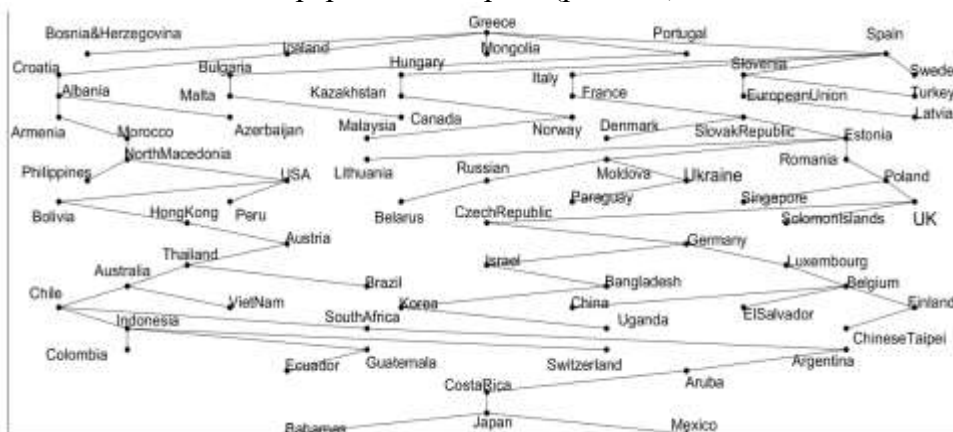

Рис. 1. Мінімальне остівне дерево обсягів експорту послуг країн

Джерело: розраховано автором за даними [3]